

Baronica Maruša.

Spisal Alfonz Pirc.

Maruša ni plemenitaško ime in čudno se mi je zdelo, ko mi je prijatelj moj, baron Henry, predstavil pod tem imenom teto svojo. Ko sem se jaz seznanil ž njo, imela je gospodična že kakih osemdeset let, in ne vém povédati, so jo li tako imenovali tudi v njeni mladosti, ali ne. Vprašal sem o tem tudi njenega netjaka, a tudi ta je ni nikdar poznal pod drugim imenom.

Stara je bila baronica in imela je tudi stare navade. Vse njeno stanovanje je bilo starinsko opravljeno in če si jo prišel obiskat, zdelo se ti je, da si postavljen za pol stoletja nazaj v življenje. Petrolejeve luči v njeni hiši nisi videl. V visocih srebernih svečnikih so gorele debele bledorumene voščene sveče in tudi baronica sama s svojimi zastarelimi idejami in v obleki, kakeršna se je nosila v dvajsetih ali tridesetih letih tega stoletja, bila je kakor ostanek iz davno minulih časov.

Baron Henry mi je pravil, da je čul, ka je bila baronica Maruša v svoji mladosti posebno lepa. Zakaj se ni omožila navzlic telesni lepoti in v kljub precejšnjemu premoženju, ni mogel zvédeti nikdar.

Ko sem jo bil obiskal prvokrat, pogledala me je s svojimi še vedno lepimi očmi tako začudeno. Celó zarudela se je stara gospodična in me vedno gledala. Mislil sem skoraj, da ji pohod moj ni po volji, a vendar sem se ji prikupil kmalu, tako da je skoraj ves čas govorila z menoj in me napósled povabila prav prijazno, naj jo še kedaj obiščem.

Pozabil sem kmalu tega povabila, ker se mi je zdelo, da je baronica to storila le iz same uljudnosti, misleča, da pač ne bodem nikdár zlorabil njene prijaznosti. Mislil sem si to tembolj, ker mi je nje netjak povédal, da je gospodična jako odljudna. Svojih sorodnikov ni nikdar obiskala, dasiravno se je drugače navzlic starosti svoji še vedno vozila v cerkev in tudi na sprehod.

Nekega dné grem mimo nunske cerkve. Pred durmi stoji velika starinska kočija in začuden obstanem in gledam ta nestvor. Pred kočijo sta uprežena debela stara konja, katera za vajeti drži star kočijaž v čudni livreji. Strmeč še stojim, ko se začne na svojem prostoru gibati poprej v smešni resnosti nepremično sédeči kočijaž. Obrnem se, da bi videl, kaj je temu uzrok. Vidim, da pelje iz cerkve po stópnicah doli proti kočiji sluga staro žensko bitje. Spoznal sem baronico Marušo.

Pozdravim jo in tudi ona me spozná.

„Dobro jutro, mladi prijatelj moj! — Kako se Vam godi?“ vpraša me ter se ustavi pred menoj.

Poljubim ji roko in pomagam v voz.

Dobro se to zdi starki in reče mi prijazno:

„Obljubili ste mi, da me obiščete, pa ni Vas blizu. Seveda, mladi svet se ne briga za mé, staro devico!“

Oprostim se, da nisem do danes utegnil in ji zatrdim, da si jo dovolim prav kmalu obiskati.

Odslej sem šel skoraj vsak teden k nji. Prav vesela je vedno mojega pohoda in tudi meni se je prikupila stara baronica. Ali igrava patience ali pa se pogovarjava. Toži mi, da je zdaj svet ves drugačen in slabši, a pripoveduje mi tudi marsikaj zanimivega o časih, ko so Francozi gospodovali na Kranjskem in o poznejšem prevratu, dalje kako je bilo ob kongresu v Ljubljani in tudi iz leta osemindesetega mi rada kaj pové. Vse, kar mi pravi, videla je, ker je rojena 1797., leta, ali sama ali pa je slišala od svojega očeta, ki je, blizu devetdesetleten mož, umrl pred kakimi tridesetimi leti.

Rad bi bil iz njenega življenja kaj pozvédel, a nikdar ni omenila ničesar, kar bi se tikalo nje same. Le to mi je povédala, da bi bila šla v mladosti svoji rada v samostan, a da ji tega oče ni dovolil. Pa tudi to mi je le omenila, ker mi je rekla, da ima zaradi tega, ker je nekaj časa prebila v samostanu, še danes privilegij, da je pri maši na samostanskem koru.

Vprašal sem jo takrat, zakaj se je hotela svetu odtegniti v samostan; a odgovora nisem dobil in razvidel sem, da o tem ne govori rada.

Navzlic starosti svoji je bila vedno pri zdravi pameti in še celó prepobožna ni bila. Če sem ji jaz povédal kako svobodomiselnih svojih idej, pokarala me je sicer máterinski, a bila vse jedno zmerom prijazna in dobra proti meni.

„Tudi jaz sem bila prej časih lehkomišljena, a čim dlje živim, tem bolj spoznavam previdnost božjo in da je najboljšo to, kar Bog stori v neskončni modrosti svoji. Res je,“ nadaljevala je baronica, da služabniki božji večkrat niso vredni biti njegovi služabniki in da svojo od Boga izročeno moč mnogokrat zlorabijo, a ne glejmo na to, kaj delajo, temveč poslušajmo besedo božjo, samó zaradi tega, ker je božja.“

Skoraj leto dnij sem hodil vsak teden po jedenkrat k nji in ako sem katerikrat izostal določen dan, poslala je slugo k meni vprašat, sem li bolan, ali kaj mi je, da ne pridem.

„Hvala Vam lepa, da me obiskujete,“ rekla mi je potem. „Tako sama in zapuščena sem in Vas sem se tako privadila in Vaših pogovorov v tem kratkem času, kar Vas poznam. Bodite tako dobri in ne izneverite se mi. — Letos sem že toliko stara, kolikor je bil pokojni oče moj, ko je umrl in težko, da bi še dolgo živel.“ —

Nekega dne me zopet pride iskat stari Jean. Ko ga zagledam, vprašam ga osupel, je li baronica bolna; kajti bil sem šele pred tremi dnevi pri nji.

„Ne, gospod, a vendar me je poslala k Vam z naročilom, da bi jo veselilo, če pridete še danes po kosilu k nji.“

Obljubil sem mu in bil sem radovéden, zakaj me kliče stara gospodična.

Baronica je obedovala ob dveh in šel sem k nji ob treh.

Vstopim. Prav prijazno me sprejme, a zdí se mi vendar danes posebno resna.

„Vi ste mlad in gotovo ne vérujete na slutnje, a vendar vém, da ne bodete meni starki zamerili tega. Rada bi Vas še pred smrtjo videla in Vam dala za Vašo prijaznost, ki ste mi jo skazovali s tem, da ste me na moje stare dni tako radovoljno obiskovali in mi delali družčino v samoti moji. Vzemite od mene tá-le prstan. Dajem Vam ga osebno, da sem lahko prepričana, da ga dobite. Vse imetje svoje zapuščam sorodnikom svojim. Ta prstan pa bodi Vaš. Vzemite ga v spomin na mene, kakor je bil tudi za mé spomin na najsrečnejši čas življenja mojega.“

Nateknila mi je na prst drag briljanten prstan. Zahvalil sem se ji za dragoceni dar.

„To je bil moj zaročni prstan in povem naj Vam tudi svojo in njegovo zgodovino,“ nadaljevala je baronica po kratkem molku.

„Za kongresa l. 1821. so bili slavnostni dnevi v Ljubljani. Do ónega časa sem živel na kmetih s svojo guvernanto in le redkokrat sem prišla z očetovega gráda v mesto. Matere svoje nisem nikdar poznala. Moje življenje je veljalo njeno. Oče moj je bil visok uradnik v cesarski službi, živel je večinoma na Dunaji in videla sem ga komaj vsako poletje ali jeseni, kadar je prišel na svoj grad na Dolenjskem na počitnice.“

„Ko so se domenili trije najimenitnejši vladarji Evrope, da se v Ljubljani pomenijo ob evropski politiki, prišel je z avstrijskim cesarjem tudi oče moj v stolno mesto Kranjske. Na povelje očeta svojega sem morala tudi jaz v mesto priti. Vozne ceste so bile še takrat jako slabe. S Kriškega gráda v Ljubljano sem se vozila z guvernanto in malim

spremljivost dolge tri dni. Po dolenski cesti je prišla naša popolna družba v mesto. Ravno ko smo dospeli v Ljubljano, zgodila bi se nam bila skoraj nesreča. Kočijažu so se namreč konji splašili in ni jih mogel ustaviti. Jaz in spremljevalka moja sva bili v velikem strahu in odprla sem ravno voz ter hotela iz njega skočiti, kar nekdo ustavi konje s krepko roko. Ravno sem se hotela svojemu rešitelju zahvaliti, ko ta sam stopi k vozu in me sočutno vpraša, se mi li ni ničesa zgodilo.

„Nenavadno lep mož je bil. Predstavi se mi kot knez Aleksej, adjutant ruskega carja Aleksandra.“

„Srčno se mu zahvalim za njegov junaški čin in ga prosim in povabim, naj obišče tudi očeta mojega, da se mu tudi on zahvali, ker je rešil življenje hčere njegove.“

„Knez Aleksej je bil zdaj naš vsakdanji gost in kmalu sem čutila za svojega rešitelja v srci več, kakor hvaležnost. Tudi knez se je zaljubil v mene in poprosil očeta za roko mojo. Zaročila sva se in takrat mi je dal ta prstan.“

„Prihodnji dan po najini zaročitvi je bil sijajen ples, pri katerem so tudi navzočnost obljubili vsi trije vladarji. Knez Aleksej je bil iz visoke rodovine in o ti priliki sem bila carju Aleksandru nevesta predstavljena.“

„Dasiravno je bil car z menoj jako prijazen, zdelo se mi je vendar že takrat, da mu zaročitev kneza Alekseja z menoj nikakor ni po volji.“

„Drugo jutro po plesu je prišel Aleksej k meni in mi povédal, da mora na najvišje povelje še danes z važnimi naročili v Peterburg.“

„Kako težka nama je bila ločitev! Knez Aleksej me je tolažil, da bodeva le kratek čas ločena. V nekaterih tednih mi je obljubil, da pride póme in da grem potem njegova soproga na Rusko.“

„Minuli so sijajni dnevi. Tudi oče moj je odšel na Dunaj in bila sem zopet sama. Minuli so tedni in meseci, minulo je celo leto, kneza Alekseja ni bilo in nobenega poročila od njega. Oče moj je pozvedaval po njem in zvédel, da se je na carsko povelje oženil s knjeginjo Olgo, ki je bila v sorodu s carsko rodovino.“

„Bila sem nesrečna. Jokala sem vedno. Oče je bil zaradi mene v velikih skrbéh. Dal me je v samostan, da v samoti pozabim hudo nesrečo. Obolela sem in želela si smrti. Le ljubezniva in skrbna postrežba v samostanu me je rešila smrti, da sem po dolgi hudi bolezni zopet okrevala. Sveti samostanski mir se mi je tako prikupil, da sem sklenila stopiti v samostan.“